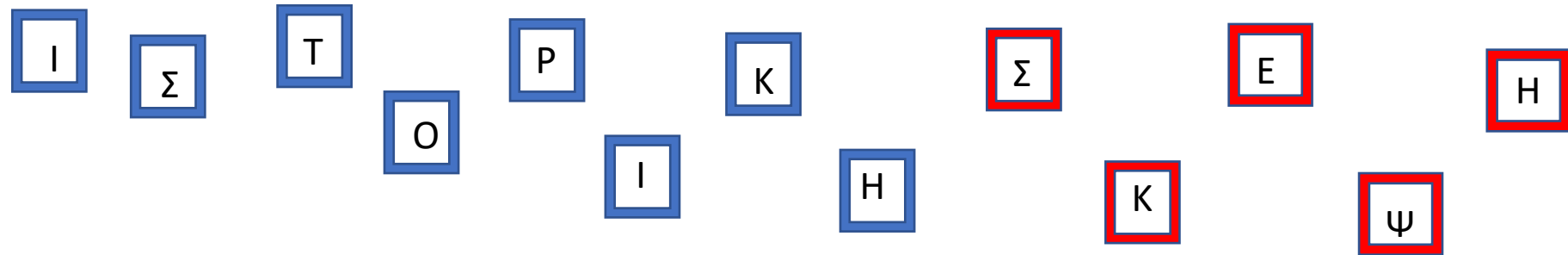

Παιδαγωγική: Ειδική Διδακτική των Αρχαιογνωστικών Μαθημάτων

Συνάντηση 2: Συνομιλία του παρελθόντος με το παρόν μέσω των πηγών ως ιστορικές μαρτυρίες. Το παζλ της ιστορικής σκέψης αρχίζει να δημιουργείται. Περιεχόμενα, μεθοδολογία και ειδικά χαρακτηριστικά. Η εξέλιξη των επιστημολογικών ιστοριογραφικών παραδειγμάτων και η σχέση με τη διδακτική της ιστορίας

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και πολιτισμικών Σπουδών-Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας & Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών

Διδάσκων: Δημήτρης Δημητριάδης

➤ Ανακεφαλαίωση

- Ορισμοί (ιστορία των ιστορικών, ιστορία της ιστοριογραφίας, σχολική ιστορία)
- Διδακτική μετατόπιση (κείμενο γνώσης, εξωτερική μετατόπιση, νοόςφαιρα)
- Πέντε διαδικασίες διδακτικής μετατόπισης (κατάτμηση, αποπροσωποίηση, προβλήματα πρόσληψης, διαφήμιση, έλεγχος)
- Κίνδυνοι εξωτερικής μετατόπισης
- Γενική-Ειδική διδακτικής (γιατί, τι, πως)

➤ Διδακτική της Ιστορίας

- Διεπιστημονικός κλάδος ο οποίος έχει ως επιστήμη αναφοράς την ιστοριογραφία ενώ βρίσκεται σε συνάρτηση με τις επιστήμες της Παιδαγωγικής, της γνωστικής και της κοινωνικής ψυχολογίας και της Κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης. Παρουσιάζεται ως ερευνητικά τεκμηριωμένο πεδίο τη δεκαετία του '80 με το αντικείμενο της διδασκαλίας και της μάθησης της ιστορίας. Συγκεκριμένα εστιάζει στην ενεργοποίηση διαδικασιών των μαθητών μέσω ανάλογων πρακτικών, μεθοδολογιών και διδακτικών ενεργειών με στόχο την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και αντίστοιχων αναγκαίων δεξιοτήτων των μαθητών με στόχο τη σύνδεση τους με την ιστορική γνώση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και τα περιεχόμενα της, διαμορφώνοντας την ιστορική συνείδηση και την ιστορική διάσταση της ατομικής και κοινωνικής τους ταυτότητας.

➤ **Βασικοί στόχοι και αλλαγές της νεότερης μορφής της διδακτικής της ιστορίας βάσει των αντίστοιχων εξελίξεων στις επιστήμες της παιδαγωγικής και της ιστοριογραφίας**

- Τη μετάβαση από μία γεγονυτολογικά και χρονικά οργανωμένη ιστορία η οποία επικεντρώνεται κυρίως στα πολιτικά και στα στρατιωτικά γεγονότα σε μια ιστορία θεματική που αναφέρεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής όπως καθημερινότητα, τέχνη, ιστορία των απλών ανθρώπων
- Την μετάβαση από τη στείρα απομνημόνευση των ιστορικών γεγονότων και τις ιστορικές γνώσεις που έχουν να κάνουν με το τι στην απόκτηση δεξιοτήτων που έχουν να κάνουν με το πώς, τη μετάβαση από τη δηλωτική στη διαδικαστική γνώση.
- Την απόκτηση δεξιοτήτων που εξοικειώνει του μαθητές με την ιστορία των ιστορικών όπως η χρήση, η αξιοποίηση και η ερμηνεία διαφορετικών πηγών που μπορούν εν δυνάμει να λειτουργήσουν ως ιστορικές μαρτυρίες (αφηγήσεις, αντικείμενα ή τεκμήρια, φωτογραφικά ή ηχητικά τεκμήρια, έργα τέχνης).
- Την κατανόηση ιστορικών εννοιών (πρωτογενών και δευτερογενών εννοιών)
- Την ανάδειξη μιας ιστορίας των πολιτισμών και των ανθρώπινων κοινωνιών και στη μη εμμονή σε μια εθνοκεντρική ή προσωποκεντρική χρήση της ιστορίας (τοπικό, εθνικό, παγκόσμιο)
- Στην ανάπτυξη ενεργητικών μεθόδων και στην ένταξη νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία της ιστορίας που εμπλέκουν τους μαθητές στη διαδικασία της μάθησης (δημιουργία βίντεο,)
- Στη σύνδεση της ιστορίας με το παρόν των μαθητών (επισκέψεις σε μουσεία ή μνημεία, δεξιότητες που χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητα, οικογενειακή ιστορία)

➤ Τι είναι ιστορική σκέψη (εν συντομία)

- Η ιστορική σκέψη είναι ένας όρος ο οποίος προσεγγίζεται διαφορετικά με βάση κυρίαρχες θεωρητικές τάσεις και σχολές αλλά και με βάση τον προσανατολισμό διαφορετικών ερευνητών (Levesque, 2008: 31· Νάκου, 2000). Η ανάγκη για το θεωρητικό και για τον εμπειρικό προσδιορισμό της ιστορικής σκέψης συνδέεται αρχικά τόσο με τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις όσο και με την αλλαγή στις τάσεις της ιστοριογραφίας, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας κυρίως από τη δεκαετία του 1960. Αυτές οι αλλαγές διαμορφώνουν σταδιακά το επιστημολογικό πεδίο της διδακτικής της ιστορίας και αλλάζουν τη φυσιογνωμία του σχολικού αντικειμένου ως γνωστικό αντικείμενο. Προς αυτή την κατεύθυνση οδηγούν και τα αντίστοιχα κινήματα που εμφανίζονται σε διαφορετικές χώρες από το 1960 και μετά, όπως οι «νέες κοινωνικές σπουδές» στις ΗΠΑ, η προσέγγιση της «νέας ιστορίας» στη Βρετανία και η «Παιδαγωγική της Αφύπνισης» στη Γαλλία
- Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή έπαιξαν ερευνητικές εργασίες οι οποίες επιχειρήσουν να αποσυνδέσουν την ιστορική μάθηση από την εξάρτησή της με τη θεωρία των σταδίων γνωστικής ανάπτυξης του J. Piaget (1961 & 1971) η οποία συσχετίζει την κατανόηση της ιστορίας με την ηλικία των μαθητών

- Οι διαφορετικές σχολές αναπτύσσουν διαφορετικές τάσεις κυρίως ως προς την εστίαση ως προς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που συνδέονται με την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης ως περιεχόμενο, μεθοδολογία, διαδικασία και ειδικά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τον καθηγητή της διδακτικής της ιστορίας στον Καναδά στο university of British Columbia peter Seixas τρεις είναι οι βασικές θεωρητικές τάσεις όσον αφορά τις διαφορετικές προσεγγίσεις για την ιστορική σκέψη. Η πρώτη συνδέεται με την εμπειρική προσέγγιση της Βρετανικής σχολής η οποία εστίασε στον τρόπο πρόσληψης και ανάπτυξης της ιστορικής σκέψης στην πράξη μέσα από τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης. Το μοντέλο αυτό επικεντρώνεται κυρίως στον καθορισμό των δευτερογενών εννοιών της ιστορικής σκέψης οι οποίες αποτελούν τις βασικές εξαρτημένες μεταβλητές της παρούσας έρευνας. Η δεύτερη συνδέεται με το περισσότερο θεωρητικό μοντέλο της Γερμανικής σχολής η οποία περιστρέφεται κυρίως γύρω από την έννοια της ιστορικής συνείδησης. Τέλος το μοντέλο που αναπτύχθηκε στην Αμερική επηρεάστηκε από το έργο του Bruner (1960) με τίτλο «The Process of Education» ακολουθώντας μια εμπειρική προσέγγισή όπως η Βρετανική σχολή, εστιάζοντας κυρίως στον τρόπο ερμηνείας των ιστορικών πηγών από τους μαθητές

- Είναι διανοητική και κοινωνική διαδικασία που στην ουσία μου επιτρέπει την δόμηση, την κατανόηση και την επικοινωνία του ιστορικού λόγου

➤ Ποια είναι τα συστατικά της ιστορικής σκέψης

- Περιεχόμενο

- Μεθοδολογία

- Διαδικασία (ειδικά χαρακτηριστικά)

➤ **Περιεχόμενο**

- Ως περιεχόμενο της ιστορικής σκέψης λαμβάνεται κυρίως η αντίληψη της έννοιας του παρελθόντος, τόσο ως πραγματικό όσο και ως ιστορικό παρελθόν, βάσει τη χρήσης καταλοίπων ως πηγών και της χρήσης τους ως μαρτυριών εντός του ιστορικού πλαισίου. Σύμφωνα με τις μεταμοντέρνες αλλά και με τις μεταμοντέρνες αντιλήψεις στην ερμηνεία παίζουν ρόλο ο συγγραφέας-δημιουργός, η πηγή και τα νοήματα που υποβάλλει πέρα από τον δημιουργό καθώς και τη φόρτιση ως προηγούμενη χρήση ως μαρτυρία και ο ιστορικός και το περιβάλλον (σύνολο εννέα σημείων σχετικά με τη διαλεκτική παρόντος παρελθόντος με βάση «μοντέρνες ερμηνείες» και με το ίδιο τον ιστορικό.

➤ Μεθοδολογία

- Η μεθοδολογία της ιστορικής σκέψης μπορεί να εννοηθεί η ειδική μέθοδος, ως διανοητική και κοινωνική διαδικασία που αφορά σε πρακτικά και θεωρητικά ζητήματα τα οποία συνδέονται άμεσα με τη φύση της ιστορίας, σχετίζεται με την ιστορική γνώση, αναφέρεται στην ιστορικότητα του παρόντος και του παρελθόντος και συνδέεται με τη χρήση και την ερμηνεία γραπτών, υλικών, προφορικών και κάθε άλλου είδους μαρτυριών, με βάση τις οποίες μπορούν να προκύψουν ερωτήματα και να διατυπωθούν υποθέσεις ή συμπεράσματα για το παρελθόν και κατ' επέκταση για το παρόν
- Η μεθοδολογία της ιστορίας καλύπτει όλα τα στάδια της ιστορικής διαδικασίας: α) Τη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων βάσει της προ υπάρχουσας κοινωνικής ιστορικής γνώσης, β) Τη συλλογή καταλοίπων και τη χρήση τους ως πηγών, γ) Τη διατύπωση ερωτήσεων ως προς τις πηγές και την ερμηνεία τους ως μαρτυρίες εντός του ιστορικού πλαισίου, δ) Τη διαμόρφωση ιστορικών υποθέσεων ή συμπερασμάτων με πρόθεση την αναδόμηση του παρελθόντος ως «ιστορικού παρελθόντος», ε) Την άρθρωση ιστορικού λόγου, με ένα ειδικό εννοιολογικό σύστημα και αντίστοιχο «λεξιλόγιο» μέσω του οποίου που πραγματώνεται και καταδεικνύεται η ιστορική σκέψη στο σύνολο της, στ) Τη συμμετοχή στον κοινωνικό ιστορικό διάλογο, μέσα στο πλαίσιο του οποίου η ιστορική σκέψη ελέγχεται, αξιολογείται και αποκτά νόημα και ζ) Τον εμπλουτισμό της κοινωνικής ιστορικής γνώσης ο οποίος επανατροφοδοτεί την ιστορική σκέψη οδηγώντας ξανά στο πρώτο στάδιο, με τη διατύπωση νέων ερωτημάτων

ειδικά χαρακτηριστικά της ιστορικής σκέψης

- Ρητορική
- Εγκυρότητα
- Ιστορική γνώση
- Ιστορική ανάγνωση
- Ιστορική ερώτηση
- Ιστορική αβεβαιότητα
- Αναγνώριση των ορίων του τεκμηρίου και της ερμηνείας του
- Ιστορική σχετικότητα
- Ενσυνείδηση

➤ Διαδικασία και τα ειδικά χαρακτηριστικά της ιστορικής σκέψης

- Με βάση τη σύνδεση της ιστορικής σκέψης με τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο η διαδικασία της ιστορικής σκέψης έχει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά:
- **Ρητορική:** Η ρητορική συνδέεται με την άρθρωση ιστορικού λόγου. Εκφράζεται και αναπτύσσεται σε όλη τη διαδικασία της ιστορικής εργασίας με ένα ιδιαίτερο εννοιολογικό και αντίστοιχο λεξιλόγιο τα οποία συνιστούν τον ιστορικού λόγου μέσω του οποίου πραγματώνεται και καταδεικνύεται η ιστορική σκέψη.
- **Εγκυρότητα:** Στοιχείο κοινωνικού ελέγχου και αξιολόγησης της ιστορικής σκέψης στα πλαίσια του κοινωνικού ιστορικού διαλόγου με βάση ιστορικές και επιστημολογικές απόψεις με βάση το εκάστοτε επιστημολογικό παράδειγμα και την εξέλιξη της ιστορικής επιστήμης.
- **Ιστορική γνώση:** Η ιστορική σκέψη διασυνδέει την ιστορική γνώση σε όλη τη διαδικασία της ιστορίας, γιατί η ιστορική σκέψη βασίζεται σε γενική και προϋπάρχουσα ιστορική γνώση κατά τη διάρκεια των παρακάτω σταδίων: α. Κατά τη διατύπωση ιστορικών ερωτημάτων στην αρχή μιας ιστορικής έρευνας, β. κατά την επεξεργασία των καταλοίπων ως πηγών και την ερμηνεία τους ως μαρτυριών, γ. κατά τη διαμόρφωση ιστορικών υποθέσεων ή συμπερασμάτων. Το αποτέλεσμα της ιστορικής σκέψης εμπλουτίζει την ιστορική γνώση, ανατραφοδοτώντας η μία την άλλη, θέτοντας συγχρόνως νέα ερωτήματα προς διερεύνηση.

- **Ιστορική Ανάγνωση:** Συνδέεται με την ικανότητα χρήσης καταλοίπων ως πηγές και την ερμηνεία τους ως μαρτυρίες. Είναι η ικανότητα του ιστορικού να αναγνώσει ένα κείμενο ή ένα αντικείμενο ώστε να μπορέσει στη συνέχεια να το χρησιμοποιήσει ως πηγή και αν το ερμηνεύσει ως μαρτυρία. Είναι δύσκολο για τα παιδιά διότι ακόμα και η απλή διάκριση των μορφών που βρίσκονται στο οπτικό πεδίο ενός παρατηρητή εξαρτάται από ένα σύστημα διανοητικών διεργασιών. Οι μορφές διακρίνονται με βάση γνώσεις, παραστάσεις και ενδιαφέροντα. Η ανάγνωση ενός καταλοίπου σε σχέση με την ιστορική σημασία του δεν ταυτίζεται με τη δυνατότητα απλής αναγνώρισης και απαιτεί αναπτυγμένες και σύνθετες διανοητικές και κοινωνικές δεξιότητες ενεργοποιώντας στον σχηματισμό εννοιών, κρίσεων, γενικεύσεων και διαδικασιών και σχημάτων ερμηνείας του κόσμου όπως γνώση, κριτική ικανότητα, ενόραση φαντασία και ενσυνείσθηση σε αντίθεση με την παραδοσιακή διδασκαλία που λειτουργεί υπό την αυστηρή καθοδήγηση του εκπαιδευτικού και προσφέρει απομνημόνευση, εξάσκηση και αποδοχή, αξίες, πληροφορίες και δεξιότητες.

- **Ιστορική Ερώτηση:** Η διατύπωση ερωτήσεων συνδέεται με ιστορική σκέψη σε όλη τη διαδικασία της ιστορικής εργασίας. Η ιστορική ερώτηση είναι απαραίτητη τόσο στην αρχή με στόχο τη διατύπωση θεμάτων προς διερεύνηση, όσο και στον έλεγχο των ιστορικών υποθέσεων και συμπερασμάτων αλλά και στην ολοκλήρωση της διαδικασίας η ιστορική σκέψη καταλήγει τη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων
- **Ιστορική αβεβαιότητα:** Η αβεβαιότητα συνδέεται με τη συνεχή διαδικασία της ιστορικής σκέψης ως διερεύνηση
- **Αναγνώριση των ορίων του τεκμηρίου και της ερμηνείας:** Από τη μία το τεκμήριο μπορεί να έχει δεχτεί ή να δεχτεί πολλαπλές ερμηνείες ενώ από την άλλη η ερμηνεία δεν ταυτίζεται με το πραγματικό παρελθόν αλλά με το ιστορικό παρελθόν ως αποτέλεσμα της διαδικασίας της ιστορικής σκέψης και το αντίστοιχο επιστημολογικό παράδειγμα
- **- ιστορική σχετικότητα:** Δεν υπάρχει μία και μοναδική ερμηνεία
- **Ενσυναίσθηση:** Ερμηνεία της πηγής ως μαρτυρίας εντός αντίστοιχου ιστορικού πλαισίου

- Η διαδικασία σχετίζεται με την επαρκή τόσο γνώση αλλά και χρήση των ιστορικών όρων φανερώνει το εννοιολογικό σύστημα στο οποίο βασίστηκε η σκέψη. Εξοικείωση με πρωτογενείς και δευτερογενείς έννοιες.
- Οι έννοιες πρώτου βαθμού είναι ορισμένες λέξεις που χρησιμοποιούνται ορισμένες λέξεις με τις οποίες κατονομάζουν και κατηγοριοποιούν τις ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν πολλές διαφορετικές απόψεις: πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, τεχνολογικές. Οι έννοιες είναι λέξεις που ενώ μπορούν να χρησιμοποιούνται ευρέως στο καθημερινό πλαίσιο αλλά αποκτούν διαφορετική σημασία σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο. Αλλά είναι σημαντικό τα παιδιά να εξοικειώνονται με το ειδικό νόημα των λέξεων αυτών. Παράδειγμα λέξεων είναι **εμπόριο, αυτοκρατορία, πόλεμος, επανάσταση, πολιτισμός, δημοκρατία, δύναμη, ελευθερία, γενοκτονία**. Η έννοια αλλάζει νόημα ανάλογα με την ιστορική συγκυρία και τα συμφραζόμενα (context), β) λέξεις που εκφράζουν κάτι συγκεκριμένο σε μια ορισμένη ιστορική στιγμή, όπως υγρό πυρ, οβολός κ.λ.π

- Οι έννοιες δεύτερου βαθμού σχετίζονται με την επιστήμη της ιστορίας και συνδέονται με την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης. Με βάση έρευνες επιστημονικών ομάδων στις ΗΠΑ, Καναδά και Βρετανία Καναδά με στόχο τη διερεύνηση της ιστορικής σκέψης στους μαθητές, οι δευτερογενείς έννοιες συνδέονται με την ανάπτυξη της. Με βάση τις έρευνες αυτές δημιουργούνται μοντέλα εννοιών οι οποίες συνδέονται με την ιστορική σκέψη (Levesque, 2008: 29-35). Για παράδειγμα ο Charman (Charman et al., 2012) προτείνει ένα μοντέλο επτά δευτερογενών εννοιών που συνδέονται με την ιστορική σκέψη οι οποίες είναι **ο χρόνος, η αιτία, η αλλαγή, τα τεκμήρια, η ιστορική ενσυναίσθηση, η ιστορική σημασία**. Το μοντέλο του Charman συμπίπτει με το αντίστοιχο μοντέλο του Lee (2005: 169) το οποίο αποτελείται από τις ίδιες έννοιες χωρίς την ιστορική σημασία. Αντίστοιχο μοντέλο είναι του Levesque (2008: 37) το οποίο αποτελείται από πέντε βασικές έννοιες οι οποίες είναι **η ιστορική σημασία, η συνέχεια και η αλλαγή, η πρόοδος και η παρακμή, τα τεκμήρια και η ιστορική ενσυναίσθηση**

- Το μοντέλο των έξι εννοιών όπως έχουν οριστεί από τον Seixas (2010: 24-25, 2015) στα πλαίσια του «Benchmarks of Historical Thinking Project» (Seixas & Peck, 2008). Το συγκεκριμένο Πανκαναδικό Project είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας του Κέντρου Μελέτης Ιστορικής Συνείδησης του university of British Columbia και του ιδρύματος Historica με στόχο της εφαρμογής αξιολόγησης των μαθητών στην τάξη στην επίδοση της ιστορίας. Κεντρικό ρόλο στο παραπάνω project έπαιξαν οι δευτερογενείς έννοιες που συνδέονται με την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης. Το project αρχικά επικεντρώθηκε σε τρεις έννοιες οι οποίες ήταν η ιστορική σημαντικότητα, η συνέχεια και η αλλαγή και τα ιστορικά τεκμήρια. Βασικός στόχος ήταν η συνεργασία με εκπαιδευτικούς ώστε να εντάξουν στη διδασκαλία τους αλλά και στους τρόπους αξιολόγησης τις παραπάνω έννοιες. Μέσα από την εφαρμογή του προγράμματος αποδείχθηκε από τη μία πλευρά η χρησιμότητα της ένταξης των εννοιών αυτών στη διδασκαλία και από την άλλη πλευρά η πολυπλοκότητα του εγχειρήματος. Το 2013 ο Seixas σε συνεργασία με τον Tom Morton παρουσίασε τις έξι έννοιες της ιστορικής σκέψης στα πλαίσια του «The Historical Thinking Project» οι οποίες είναι οι εξής: Ιστορική σημασία (Historical Significance), Πρωτογενείς πηγές (evidence), συνέχεια και αλλαγή (continuity & change), αιτία και αποτέλεσμα (cause & consequence), ιστορική οπτική (historical perspective) και ηθική διάσταση της ιστορίας (ethical dimension)

Η «μεθοδολογία»	Το «περιεχόμενο»	Τα «ειδικά χαρακτηριστικά»
<p>Διασύνδεση σταδίων 1 - 7</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ιστορικές ερωτήσεις βασισμένες σε προϋπάρχουσα ιστορική γνώση 2. χρήση καταλοίπων ως πηγών 3. ερμηνεία πηγών ως ιστορικών μαρτυριών 4. διατύπωση ιστορικών υποθέσεων ή συμπερασμάτων 5. άρθρωση ιστορικού λόγου 6. συμμετοχή στον κοινωνικό ιστορικό διάλογο 7. εμπλουτισμός της ιστορικής γνώσης και διατύπωση νέων ερωτήσεων προς διερεύνηση 	<ul style="list-style-type: none"> • εστίαση της ιστορικής σκέψης • μεταμορφώσεις του καταλοίπου • μεταμορφώσεις του ανθρώπινου και κοινωνικού πλαισίου • μεταχείριση του καταλοίπου • ειδική ιδιότητα με την οποία το κατάλοιπο γίνεται αντιληπτό • έννοιες του χρόνου και του χώρου • έννοια της ιστορικότητας κ.λπ. 	<ul style="list-style-type: none"> • ρητορική • εγκυρότητα • ιστορική γνώση • «ανάγνωση» • ερώτηση • ιστορική αβεβαιότητα • όρια του τεκμηρίου και της ερμηνείας • ιστορική σχετικότητα • ενσυναίσθηση (συνδυασμένη με κρίση, ενόραση και φαντασία)

Πηγή: Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο)

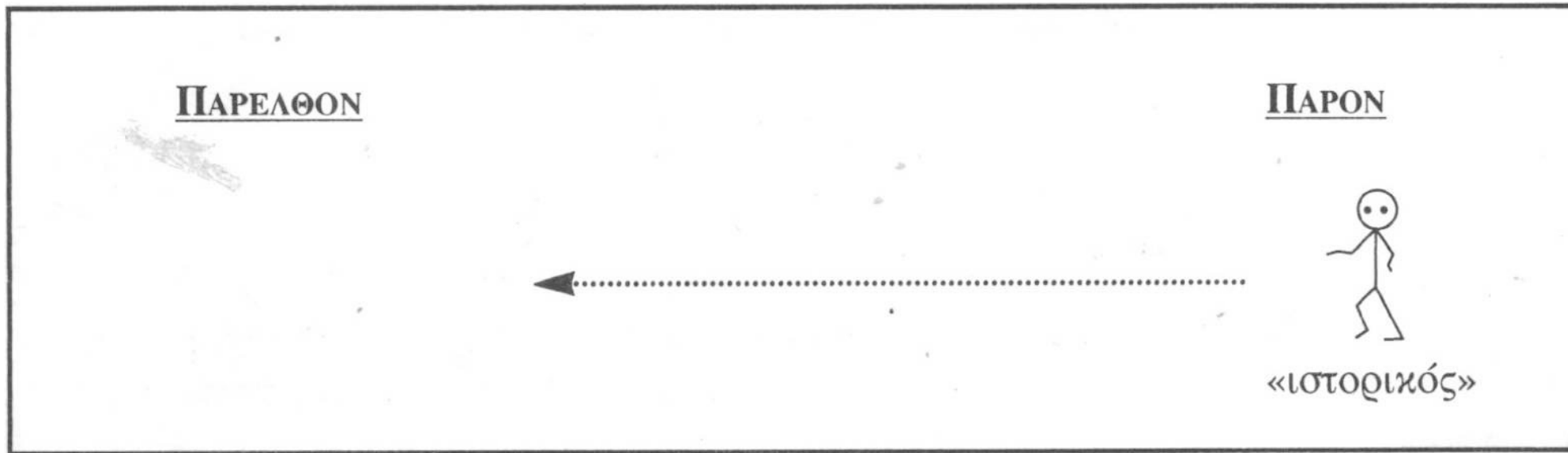

➤ Παρελθόν-Κοινός τόπος των αρχαιογνωστικών μαθημάτων

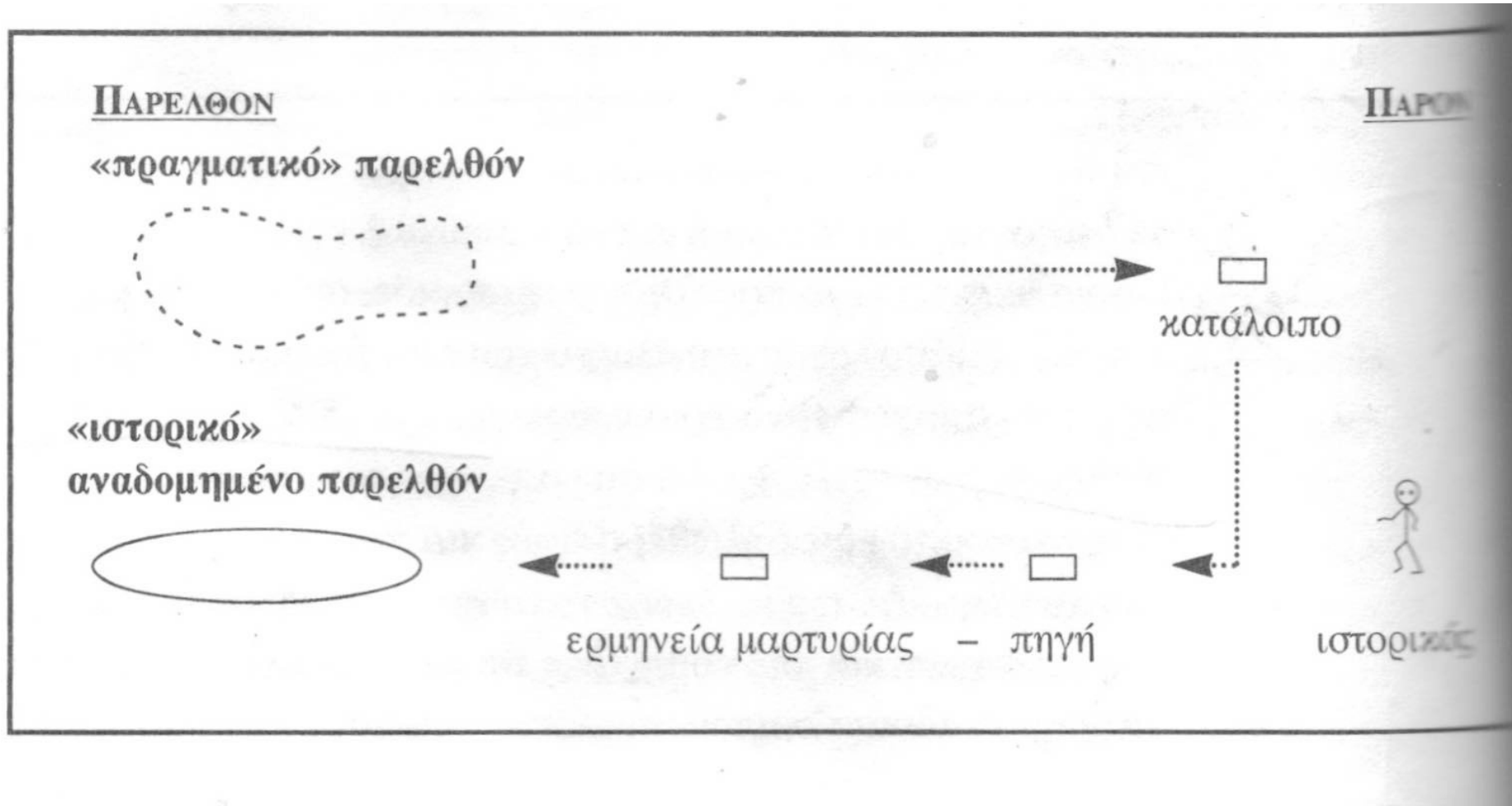
Πηγή: Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο)

- Εννέα σημεία στην προσέγγιση και ερμηνεία του παρελθόντος ως διαδικασία διαλεκτικής με το παρόν στα πλαίσια της χρήσης και της ερμηνείας των ιστορικών πηγών ως μαρτυρίες

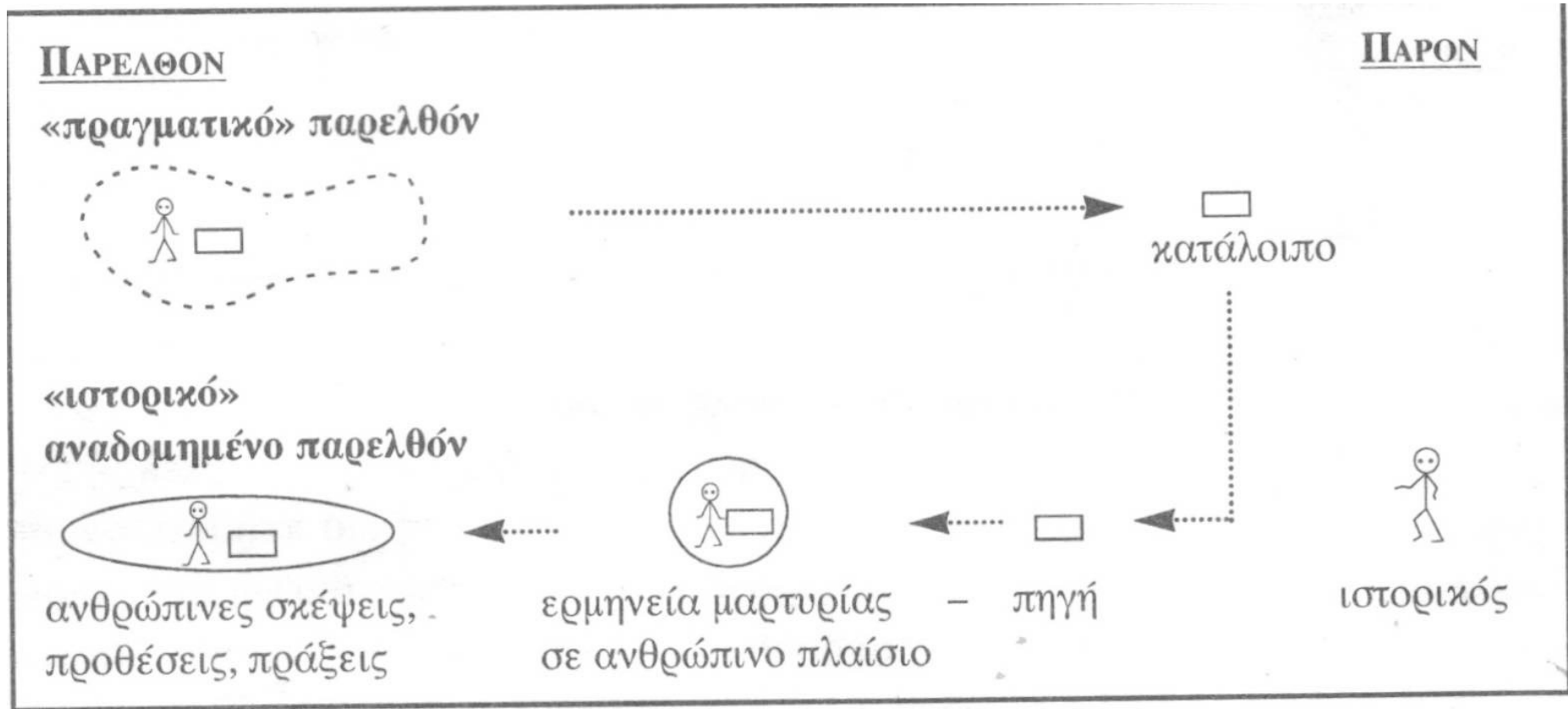
1. Προσέγγιση του παρελθόντος ξεκινώντας από το παρόν του ιστορικού

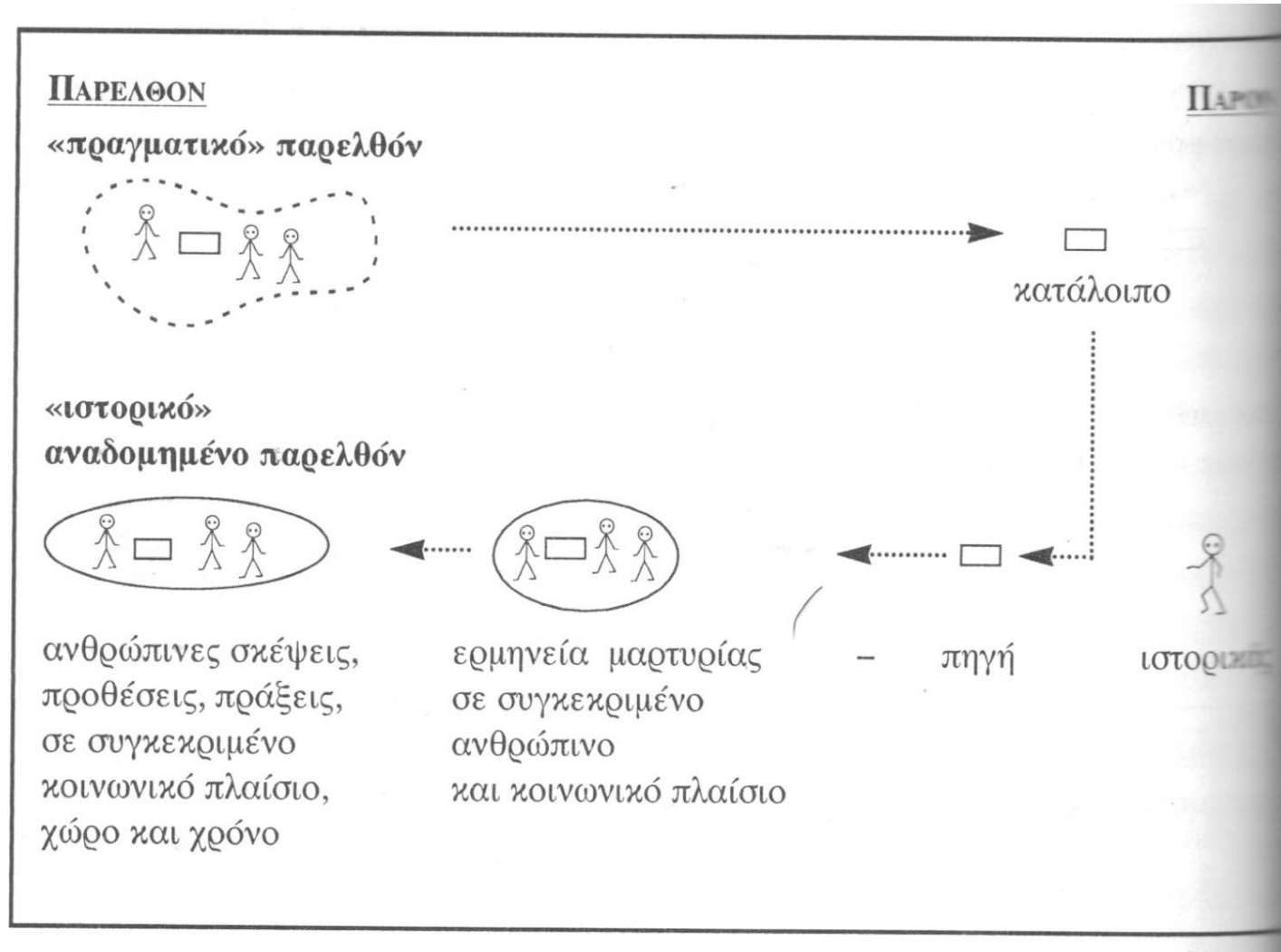
2. Χρήση της πηγής ως μαρτυρία για την αναδόμηση του παρελθόντος ως ιστορικό και όχι ως πραγματικό παρελθόν

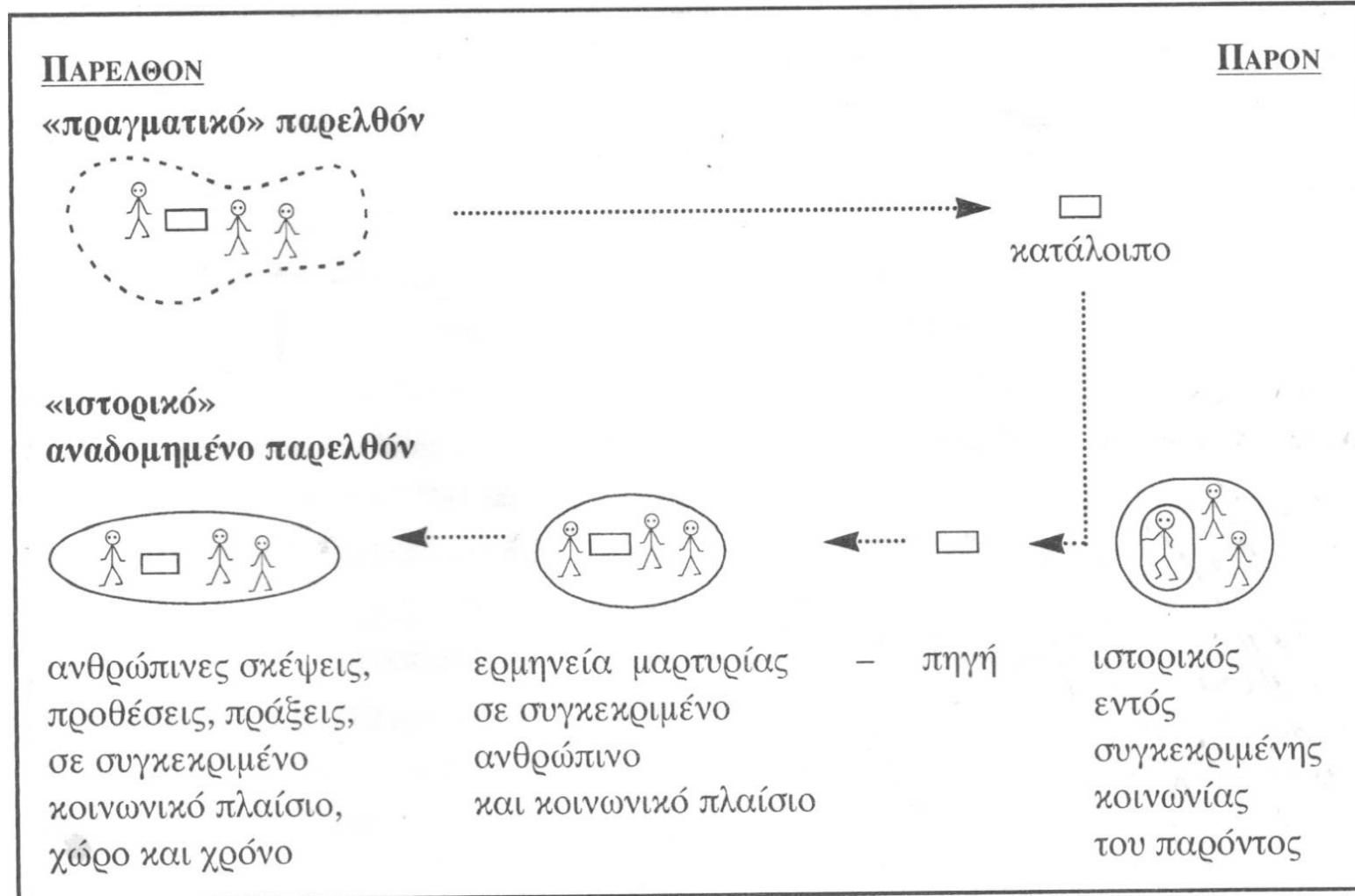
3. Ερμηνεία τω πηγών στο ανθρώπινο πλαίσιο, ερμηνεία των ανθρώπινων σκέψεων, μεταφορά των υπολανθάνουσων σκέψεων στο παρόν

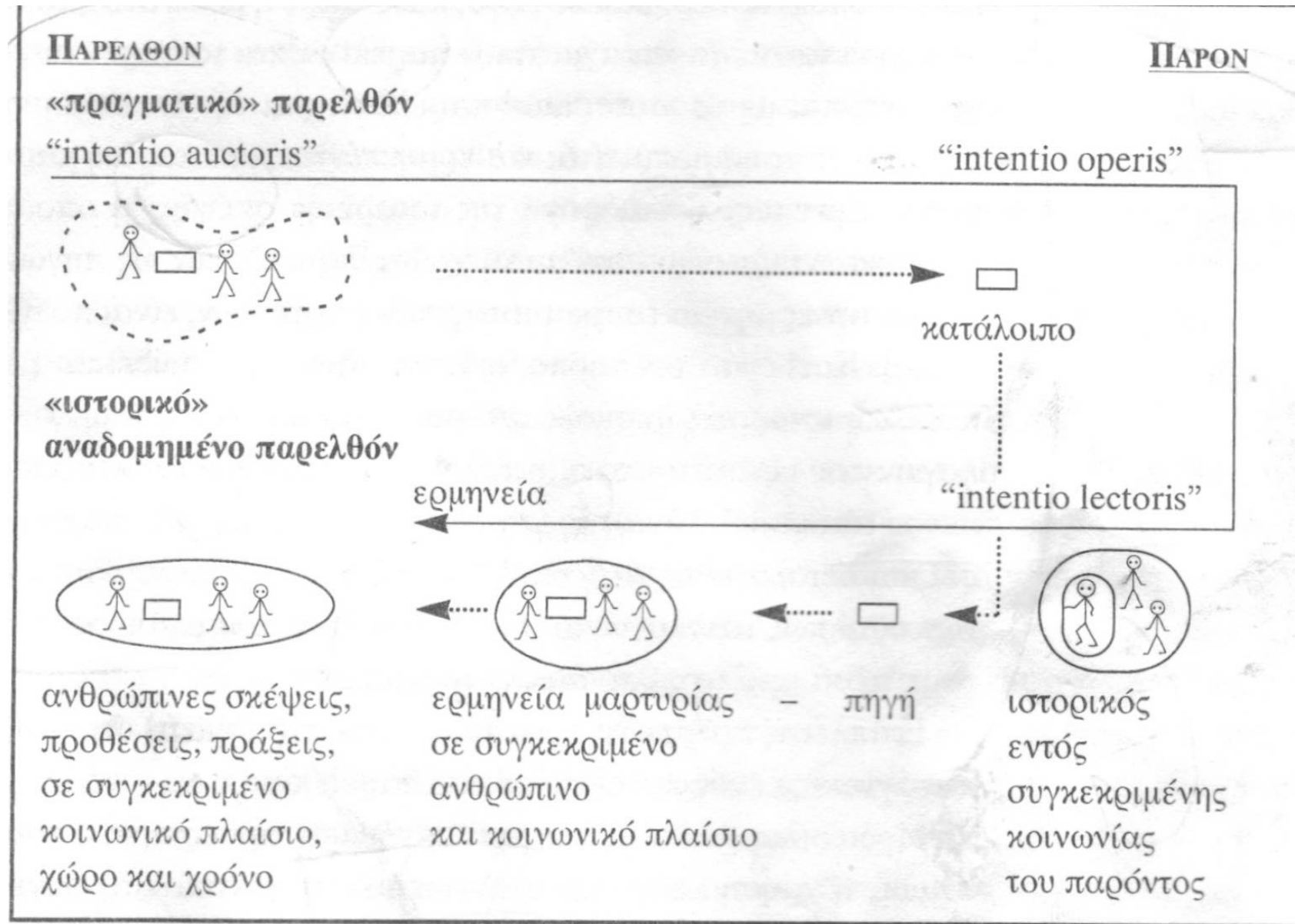
4. Ένταξη των μαρτυριών στο κοινωνικό πλαίσιο με στόχο την αναδόμηση του παρελθόντος σε σχέση με το συγκεκριμένο κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον

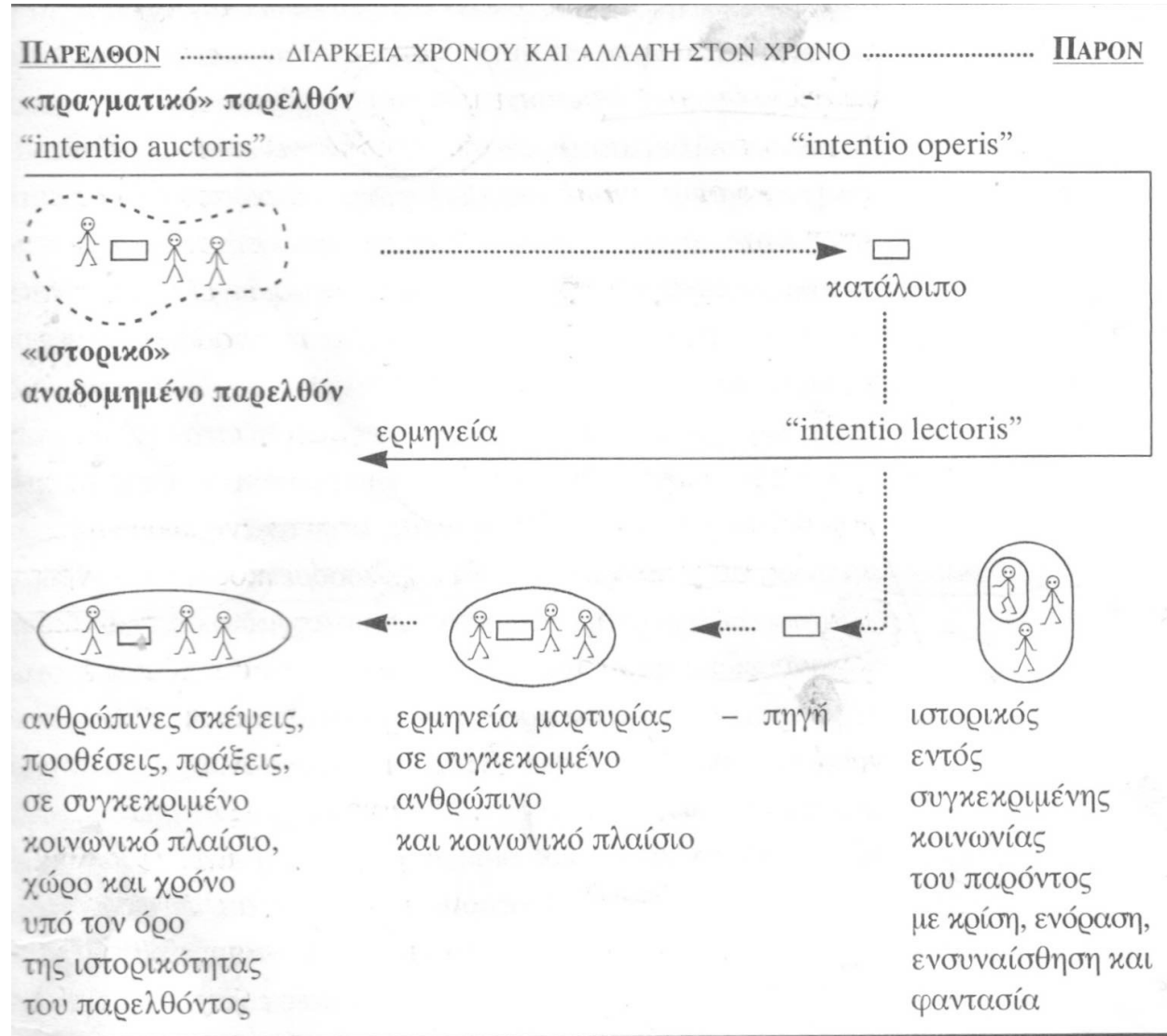
5. Ερμηνεία με βάση το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο του ιστορικού μέσα στο οποίο παράγει το έργο του

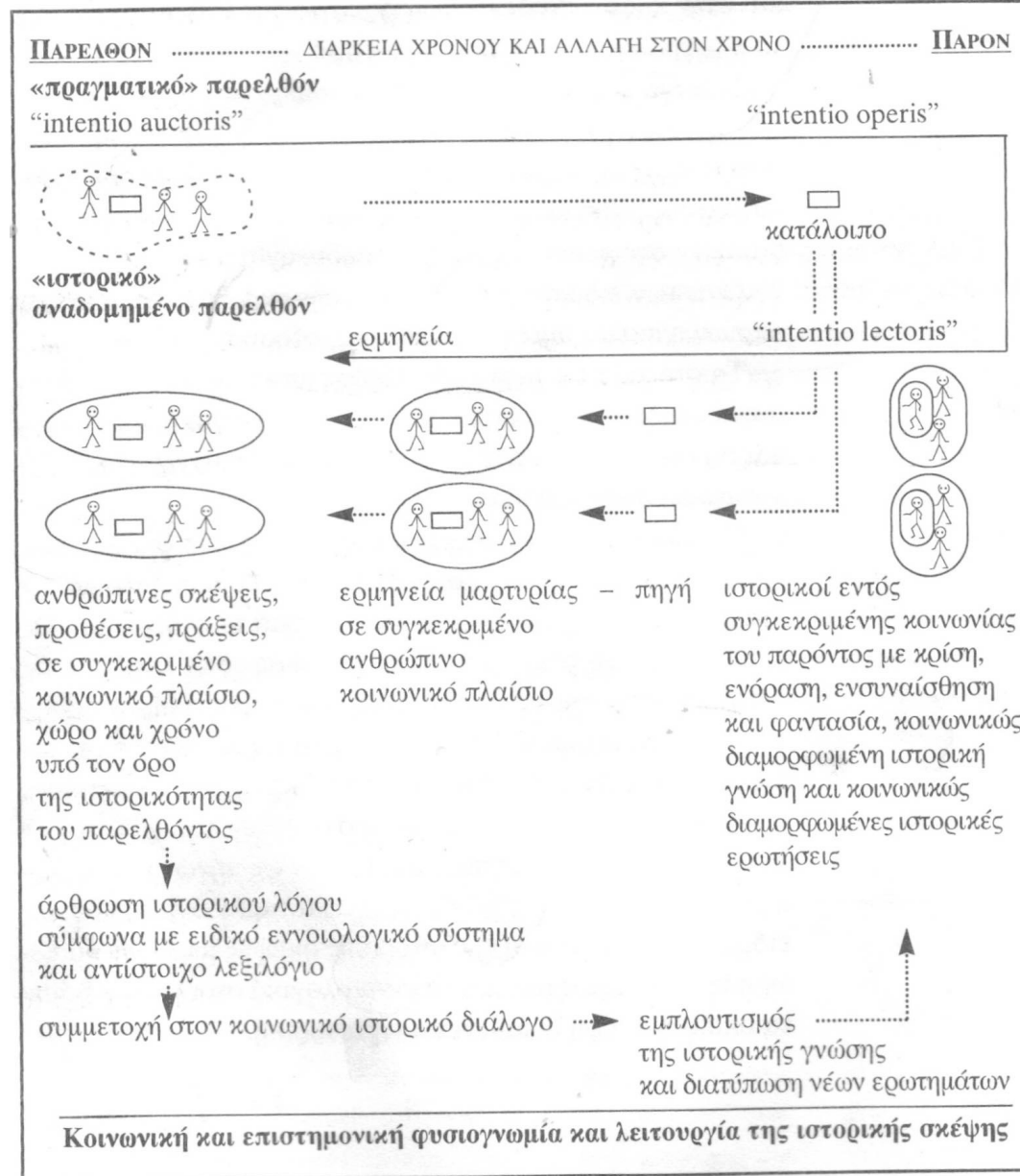
6. Η ερμηνεία μία πολυσύνθετη διανοητική ενέργεια/ τρεις διακριτοί;ι τύποι ερμηνείας κατά τον Umberto Eco: συγγραφέας δημιουργός, κείμενο, αναγνώστης

7. Οι περίοδοι που έχουν μεσολαβήσει από το ιστορικό παρελθόν έως και το παρόν δημιουργούν χρονική απόσταση αλλά και άλλες ερμηνείες άλλων ιστορικών σε διαφορετικές περιόδους

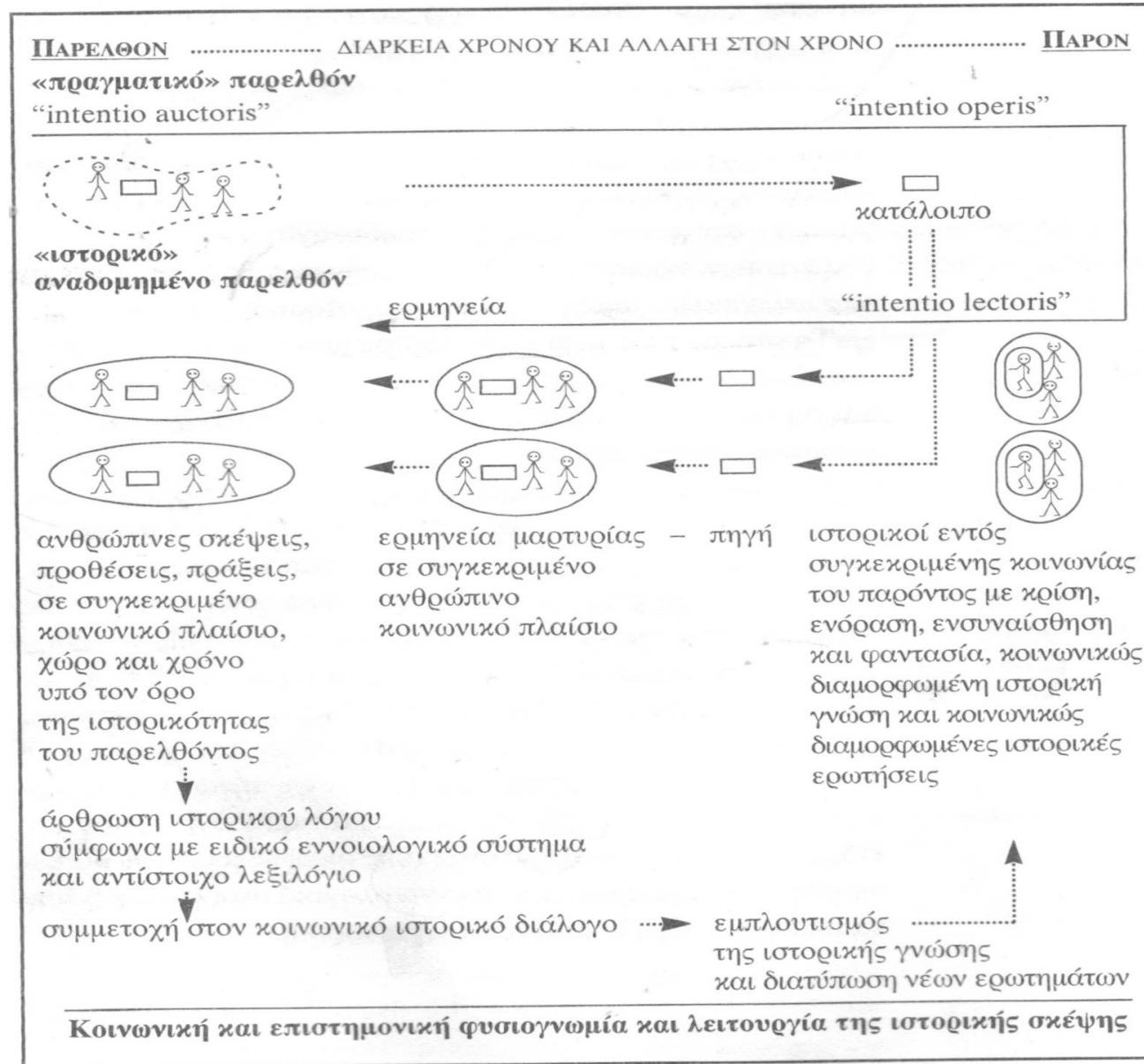

8. Οι ερωτήσεις που θα θέσει ο ιστορικός με στόχο να ερμηνεύσει τις ερμηνείες εξαρτάται τόσο από την ταυτότητα του όσο και από το πλαίσιο διαμόρφωσης της

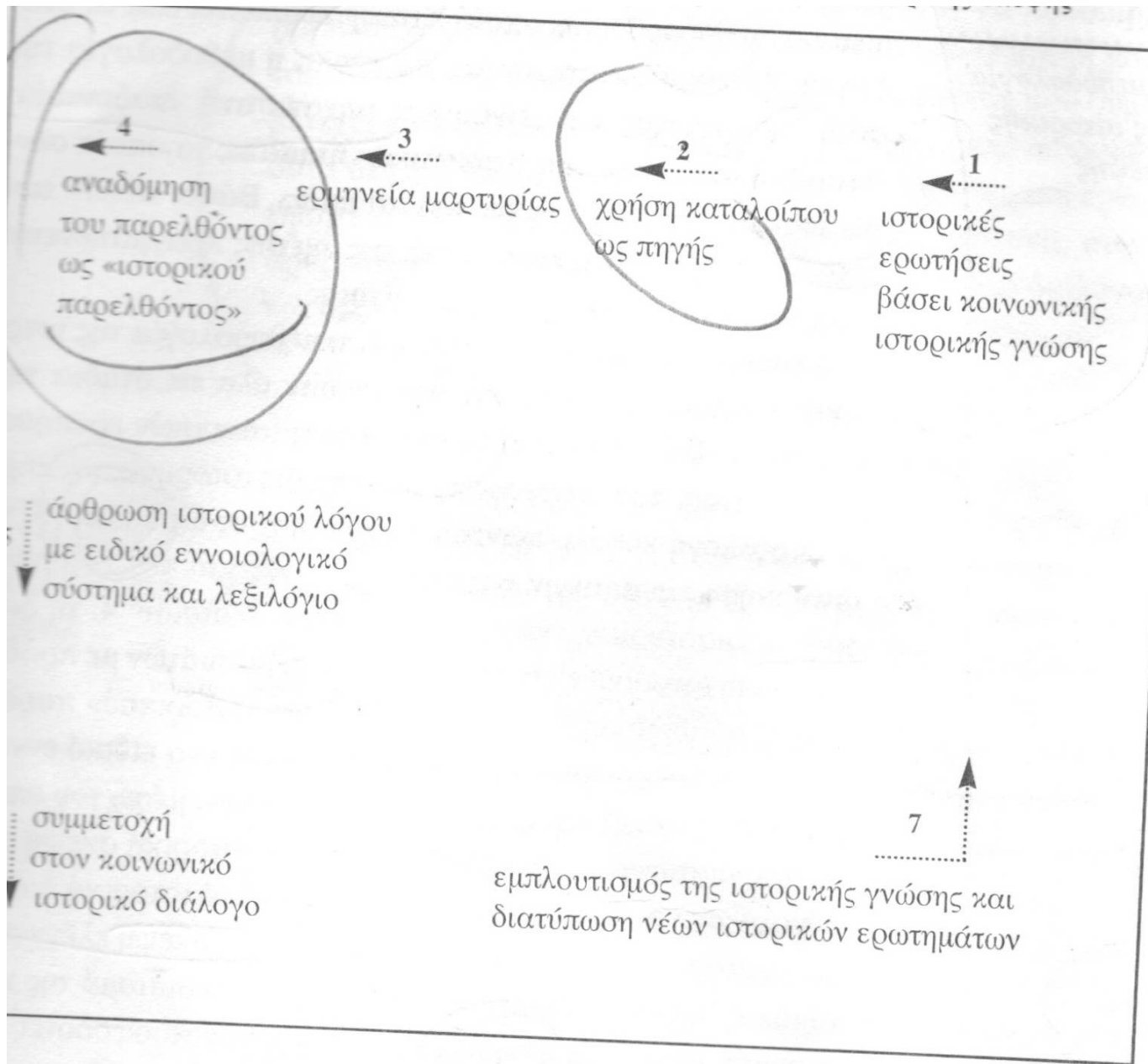

9. Η αποδοχή της ερμηνείας διαλεκτική διαδικασία μέσα από την κοινότητα των ιστορικών

Πείτε την ιστορία διαλεκτικής του παρελθόντος με το παρόν

➤ **Η ιστορική σκέψη σύμφωνα με διαφορετικές προσεγγίσεις της ιστορίας και της ιστορικής εκπαίδευσης**
(παραδοσιακή, μοντέρνα και μεταμοντέρνα ιστορία και ιστορική εκπαίδευση)

• **Παραδοσιακή ιστορία και ιστορική εκπαίδευση**

- Αφετηρία της ιστορικής σκέψης είναι το πραγματικό παρελθόν από το οποίο ξεκινάει και καταλήγει για το οποίο υπάρχει απόλυτη αντικειμενικότητα. Η ιστορική σκέψη διαμορφώνεται με βάση τη συσσώρευση ορθών και αντικειμενικών στοιχείων τα οποία αποκαλύπτουν την αλήθεια του πραγματικού παρελθόντος. Η ιστορική σκέψη εξαρτάται από την ικανότητα του ιστορικού να ανακαλύψει αντικειμενικά το πραγματικό παρελθόν. Το αποτέλεσμα της ιστορικής σκέψης εξαρτάται είτε ως ορθό είτε ως λανθασμένο και δεν υπάρχει περιθώριο εναλλακτικής ερμηνείας. Η παραδοσιακή έννοια της ιστορικής σκέψης δε συμβαδίζει με χαρακτηριστικά της σχετικότητας, ενσυναίσθησης ή αβεβαιότητας εφόσον δεν προϋποθέτουν ουσιαστική σχέση του ιστορικού με τα κατάλοιπα και τις πηγές. Ακολούθως η ιστορική σκέψη δεν ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών ως προς τη μεθοδολογία και τα χαρακτηριστικά της αλλά μόνο ως προς το περιεχόμενο της. Ενδιαφέρεται για την αναπαραγωγή μιας αυστηρά προκαθορισμένης ιστορικής γνώσης η οποία διασυνδέεται με μια συγκεκριμένη ιδεολογική αντίληψη των γεγονότων και η οποία παρέχεται στους μαθητές ως απλοποιημένη περίληψη της ορθόδοξης ακαδημαϊκής ιστορίας. Η εκπαιδευτική μέθοδος βασίζεται στις επαναλαμβανόμενες και μη κριτικές αναγνώσεις σχολικών εγχειριδίων που αποσκοπούν στην αναπαραγωγή

Ιδεολογημάτων ως μοναδική, ορθόδοξη και ιστορική γνώση. Η χρήση πηγών δεν έχει νόημα και απλώς μπορούν να εικονογραφούν και να πλαισιώνουν με παραδείγματα κάποιον ιστορικό ισχυρισμό ή ερμηνεία

- **Μοντέρνα ιστορία και ιστορική εκπαίδευση**

- Η χρήση των διαθέσιμων καταλοίπων ως πηγών και αντίστοιχα η ερμηνεία τους ως μαρτυριών για το παρελθόν οδηγούν σε σχετική αναδόμηση του πραγματικού παρελθόντος το οποίο αν και μη άμεσα γνωστό υπάρχει. Η ιστορική σκέψη και ο ιστορικός λόγος ελέγχονται ως προς το κατά πόσον η χρήση του καταλοίπου ως πηγής και η ερμηνεία της ως μαρτυρίας έγιναν υπό τον όρο της σύνθετης διαδικασίας διασύνδεσης και διάδρασης μεταξύ του υποκειμένου και του αντικειμένου, μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος. Οι υποθέσεις και τα συμπεράσματα των ιστορικών όπως διατυπώνονται συνήθως μέσω γραπτού λόγου δεν αναδομούν μόνο διαφορετικές πλευρές του παρελθόντος αλλά μπορούν να προσφέρουν επίσης διαφορετικές όψεις των ίδιων πλευρών. Ακολούθως η ιστορική γνώση διαμορφώνεται μέσω της συνεχούς διασύνδεσής της με την ιστορική σκέψη και αξιολογείται κυρίως ως προς τη μεθοδολογία, το περιεχόμενο και τα ειδικά χαρακτηριστικά της και σε σχέση με το αποτέλεσμά της δηλαδή την εγκυρότητα της ιστορικής γνώσης στην οποία καταλήγει. Τα ειδικά χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν την ιστορική σκέψη είναι οι ιστορικές ερωτήσεις μέσω των οποίων εξελίσσεται η ιστορική γνώση ενώ η σχετικότητα, η αβεβαιότητα, ο σχηματισμός ιστορικών υποθέσεων και η ιστορική ενσυνάιθηση.

- Οι μοντέρνες προσεγγίσεις της ιστορικής εκπαίδευσης στοχεύουν για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών ως προς τη μεθοδολογία, το περιεχόμενο και τα ειδικά χαρακτηριστικά της σε σχέση με την ανάπτυξη κριτικής ιστορικής γνώσης. Η ιστορική γνώση θεωρείται συνδεδεμένη με την ιστορική σκέψη γιατί γίνεται αντιληπτή ως διανοητική και κοινωνική δεξιότητα για ιστορική ερμηνεία και όχι ως απλή συσσώρευση ιστορικών στοιχείων.. Οι μοντέρνες εκπαιδευτικοί μέθοδοι επικεντρώνονται στην κριτική μελέτη ιστορικών έργων και στη χρήση και ερμηνεία ιστορικών μαρτυριών γιατί μόνο έτσι εξασφαλίζεται η παράλληλη ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και γνώσης.

- **Μεταμοντέρνα ιστορία και ιστορική εκπαίδευση**

- Η μεταμοντέρνα προσέγγιση της ιστορίας δίνει έμφαση στην ιδεολογική διάσταση των ιστορικών ερμηνειών που σχετίζονται με το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γίνεται η ερμηνεία και είναι επηρεασμένες από τις ιδεολογικές θέσεις των ιστορικών. Το ιστορικό παρελθόν είναι μεταμορφωμένο σε ιστοριογραφία ως μια κατασκευή του παρόντος. Η ρητορική της ιστορικής σκέψης, το ιδεολογικό και εννοιολογικό σύστημα το οποίο πραγματώνεται αναδεικνύεται ως το θεμελιώδες χαρακτηριστικό της ιστορικής σκέψης. Η μεταμοντέρνα ιστορική εκπαίδευση, εξάλλου, μπορεί να εννοηθεί ως αποβλέπουσα στην ανάπτυξη των διανοητικών και ρητορικών δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν στα παιδιά να διαμορφώσουν ένα ρητορικό και εννοιολογικό λεξιλόγιο με στόχο να αρθρώνουν ιστορικό λόγο και να αναγιγνώσκουν τον ιστορικό λόγο των άλλων σύμφωνα με τις ιδεολογικά διαμορφωμένες θέσεις τους.

➤ Γενικές και ειδικές δεξιότητες που σχετίζονται με τη σχολική ιστορία και εκπαίδευση

• Γενικές Δεξιότητες

- Ανάγνωση και κατανόηση κειμένου
- Κριτική παρατήρηση και διαχωρισμός σημαντικών στοιχείων για τα οποία αξίζει να τεθεί κάποια ερώτηση
- Ικανότητα να τοποθετεί ο μαθητής τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά
- Ικανότητα να διατυπώνει και αν θέτει ο μαθητής ουσιώδεις ερωτήσεις
- Σύγκριση και εξαγωγή συμπερασμάτων για ομοιότητες και διαφορές
- Ικανότητα έρευνας σε βιβλιοθήκες ή όπου αλλού υπάρχει έντυπο υλικό
- Ικανότητα να κάνει ο μαθητής υποθέσεις και να χρησιμοποιεί τη φαντασία του
- Σύνθεση και ανάλυση στοιχείων
- Αξιολόγηση στοιχείων και κριτική σκε΄ψη
- Απομνημόνευση και ανάκληση στοιχείων και πληροφοριών από η μνήμη

- **Ειδικές Δεξιότητες**

- Να μπορεί να αξιολογεί μια υπόθεση βασισμένος σε πηγές και να μπορεί να κάνει υπόθεση βασισμένος σε πηγές
- Να μπορεί από μια σειρά πηγών να επιλεγεί εκείνες που παρέχουν στοιχεία για τη στήριξη ενός ερωτήματος
- Να μπορεί να παρέχει μία λογική εξήγηση για τον λόγο που συνέβη κάτι, βασισμένος στις ιδέες και τις καταστάσεις που επικρατούσαν την εποχή που ερευνά
- Ομαδοποίηση αιτιών
- Να επιλέγει κι να οργανώνει υλικό ώστε να μπορεί αν συντάξει ιστορική αφήγηση

➤ Άσκηση

Με βάση τη συζήτηση για τον τρόπο που η ιστορική σκέψη εντάσσεται στην παραδοσιακή, μοντέρνα και μεταμοντέρνα ιστορία και ιστορική εκπαίδευση τόσο ως ορολογία όσο και ως προτεινόμενη διδακτική συμπλήρωσε την παρακάτω πρόταση γράφοντας μία εκδοχή για την κάθε μία από τις κατευθύνσεις

Σήμερα στο μάθημα της ιστορίας ασχοληθήκαμε με..... Αρχικά ο/η
καθηγητής/τρια..... Στη
συνέχεια..... Στο
τέλος.....

.....
.....

➤ Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Βακαλούδη, Α. Δ. (2016). Η διδασκαλία της Ιστορίας με Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη
- Καββουρα, Θ. (2011). *Διδακτική της Ιστορίας: επιστήμη, διδασκαλία, μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Peck, C., & Seixas, P. (2008). Benchmarks of historical thinking: First steps. *Canadian Journal of Education*, 31(4), 1015-1038.
- Ρεπούσση, Μ. (2004). *Από την ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Seixas, P. (2017). A model of historical thinking. *Educational philosophy and theory*, 49(6), 593-605